

LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINĖ PROKURATŪRA

Pranešėjų apsauga

Kita nemažiau svarbi Vidaus tyrimų skyriaus funkcija – užtikrinti Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo (toliau – Pranešėjų apsaugos įstatymas, PAĮ) reikalavimų vykdymą.

2023 m. Vidaus tyrimų skyrius ne tik nagrinėjo asmenų pranešimus, pateiktus pagal PAĮ, ir priėmė sprendimus dėl pranešėjo statuso suteikimo/nesuteikimo, atliko tyrimus dėl galimo neigiamo poveikio pranešėjams taikymo, atstovavo prokuratūrą bylose, susijusiose su pranešėjų apsauga, bet ir aktyviai prisidėjo prie PAĮ sklaidos.

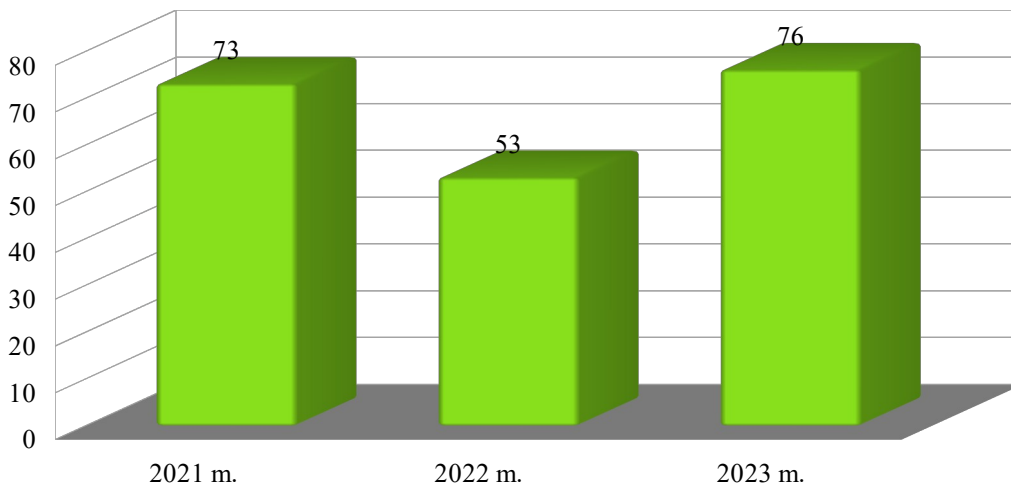
4. Pranešimų nagrinėjimas

4.1. Statistika

2023 m. gauti 76 pranešimai pateikti pagal PAĮ. Pranešimus pateikė 67 asmenys (5 asmenys kreipėsi ne po vieną kartą). 2022 m. gauti 53 pranešimai, 2021 m. – 73.

Iš viso 2023 m. lyginant su 2022 m. buvo gauta 43 proc. daugiau pranešimų.

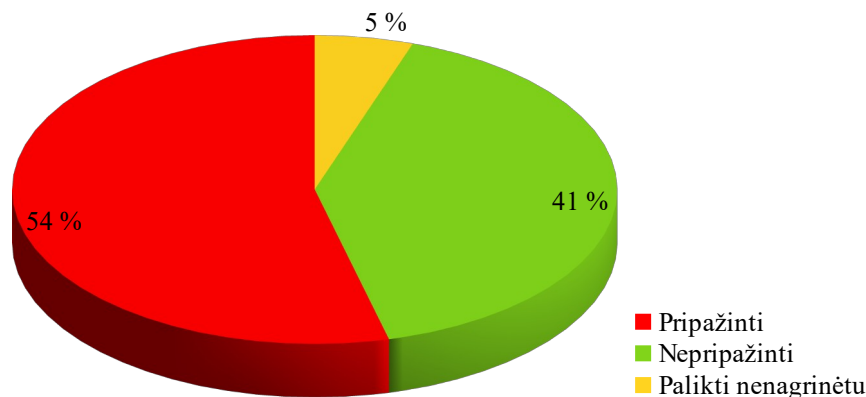
*Pranešimų, pateiktų pagal PAĮ, statistika
2021-2023 m.*

Pažymėtina, kad 2023 m. rugsėjo-gruodžio mėn., vykstant pranešėjų apsaugos instituto viešinimo kampanijai, buvo gauta 60 proc. visų 2023 m. gautų pranešimų (46 iš 76 pranešimų pateikti rugsėjo-gruodžio mėn.)

2023 m. išnagrinėjus pranešimus buvo priimti 76 sprendimai. Pranešėjo statusas suteiktas 41 kartą, t. y. 54 proc. pateiktų pranešimų atitiko PAĮ reikalavimus. 31 kartą priimtas sprendimas nepripažinti pranešėju, o 4 pranešimai palikti nenagrinėti.

Sprendimai dėl pranešėjo statuso 2023 m.

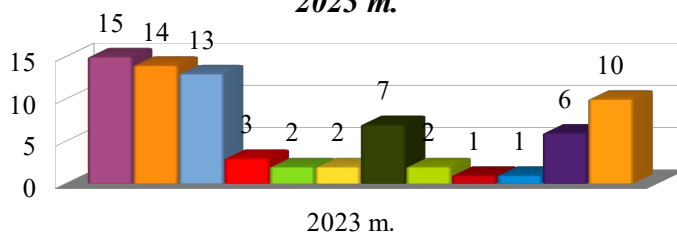

4.2. Veikos, apie kurias pranešę asmenys buvo pripažinti pranešėjais

2023 m. pranešėjais pripažinti asmenys, pranešę apie šias veikas:

- 1) pažeidimai finansų sektoriuje (apgaulingas buhalterinės apskaitos tvarkymas, nusikalstamu būdu įgyto turto legalizavimas, mokesčių vengimas, PVM sukčiavimas ir kt.);
- 2) netinkamas viešųjų lėšų panaudojimas;
- 3) piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi;
- 4) dokumentų klastojimas;
- 5) teisėto disponavimo narkotinėmis medžiagomis taisyklių pažeidimas;
- 6) Žmogaus audinių, ląstelių, organų donorystės ir transplantacijos įstatymo pažeidimai;
- 7) Lygių galimybių įstatymo pažeidimai;
- 8) Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimai;
- 9) nepagrįstas reikalavimas sumokėti už priemones, kurios yra kompensuojamos įstatymo nustatyta tvarka;
- 10) neteisėtas draudimas atsiskaityti grynaisiais pinigais;
- 11) svetimo turto pasisavinimas;
- 12) licencijavimo tvarkos pažeidimai;
- 13) aplinkosaugos pažeidimai;
- 14) neefektyvus viešųjų išteklių naudojimas;
- 15) priešgaisrinės saugos pažeidimai;
- 16) darbo saugos ir sveikatos pažeidimai;
- 17) fiktyvus įdarbinimas;
- 18) laikino gyvenimo Lietuvoje sąlygų pažeidimai;
- 19) nelegali prekyba;
- 20) neteisėtas bepiločio orlaivio skrydis virš karinės teritorijos;
- 21) viešųjų ir privačių interesų derinimo taisyklių pažeidimai.

Pranešimuose pateiktos informacijos nagrinėjimo rezultatai 2023 m.

- Vertinama (sprendimai nepriimti)
- Atliekami ikiteisminiai tyrimai*
- Atsisakyta pradėti ikiteisminį tyrimą
- Atlikus tarnybinį patikrinimą/tyrimą nustatyti pažeidimai
- Nustatyta, kad nėra pagrindo pradėti tyrimą
- Taikyta administracinė atsakomybė/poveikio priemonė
- Pateiktuose pranešimuose nurodyta informacija jau buvo išnagrinėta anksčiau
- Atsiėmė pranešimą
- Pranešimas nesuprantamo turinio
- Pateiktas išaiškinimas
- Pagal pateiktą informaciją atliekami stebėsenos veiksmai
- Pažeidimai nenustatyti

4.3. Pranešimuose pateiktos informacijos nagrinėjimo rezultatai

Iš 76 pateiktų pranešimų tyrimo organizavimui nebuvo perduota iš viso 11 pranešimų apie pažeidimą:

- 7 pranešimuose nurodyta informacija jau buvo išnagrinėta;
- 2 pranešimus pareiškėjai atsiėmė;
- 1 pateiktas pranešimas buvo nesuprantamo turinio;
- 1 asmeniui išaiškinta teisė dėl jo pranešime nurodytų aplinkybių kreiptis į teismą civilio proceso tvarka.

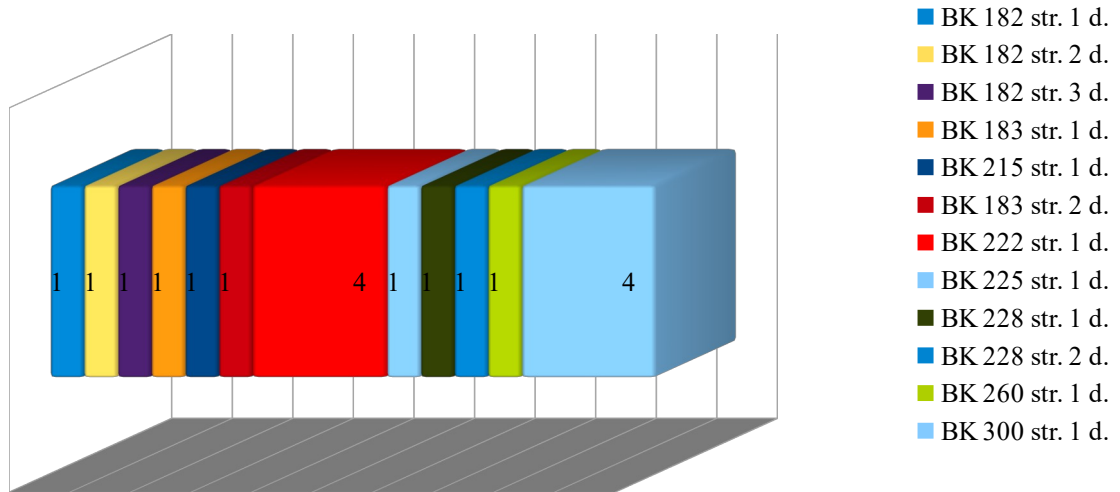
15 pranešimų nurodyta informacija neišnagrinėta iki metų pabaigos. Tokia situacija susiklostė, todėl, kad, kaip jau minėta, didžioji dalis pranešimų (60 proc.) buvo gauti rugsėjo-gruodžio mėn., todėl lapkričio-gruodžio mėnesiais teiktų pranešimų nespėta išnagrinėti iki metų pabaigos.

Pagal 2023 m. pateiktus pranešimus buvo pradėti 9 ikiteisminiai tyrimai, 4 pateikti pranešimai buvo prijungti prie 3 jau atliekamų ikiteisminių tyrimų. Iš viso pagal 2023 m. pateiktus pranešimus buvo atliekama 12 ikiteisminių tyrimų*. Pagal 2022 m. pateiktus pranešimus buvo atliekama 10 ikiteisminių tyrimų, 2021 m. - 11 ikiteisminių tyrimų.

2023 m. daugiausiai ikiteisminių tyrimų pradėta dėl BK 182 straipsnyje (sukčiavimas), 222 straipsnyje (apgaulingas apskaitos tvarkymas) ir 300 straipsnyje (dokumentų klastojimas) numatytų nusikalstamų veikų. 2022 m. daugiausiai ikiteisminių tyrimų buvo pradėta dėl BK 182 straipsnyje (sukčiavimas), 222 straipsnyje (apgaulingas apskaitos tvarkymas) ir 228 straipsnyje (piktnaudžiavimas) numatytų nusikalstamų veikų.

* 1 ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas dėl 2 pranešimuose pateiktos informacijos, t. y. pranešimuose teikiamos aplinkybės sutapo, tačiau informacija buvo pateikta skirtingų asmenų. Prie vieno ikiteisminio tyrimo buvo prijungti 2 pranešimai, t. y. pranešimuose teikiamos aplinkybės sutapo, tačiau informacija buvo pateikta skirtingų asmenų.

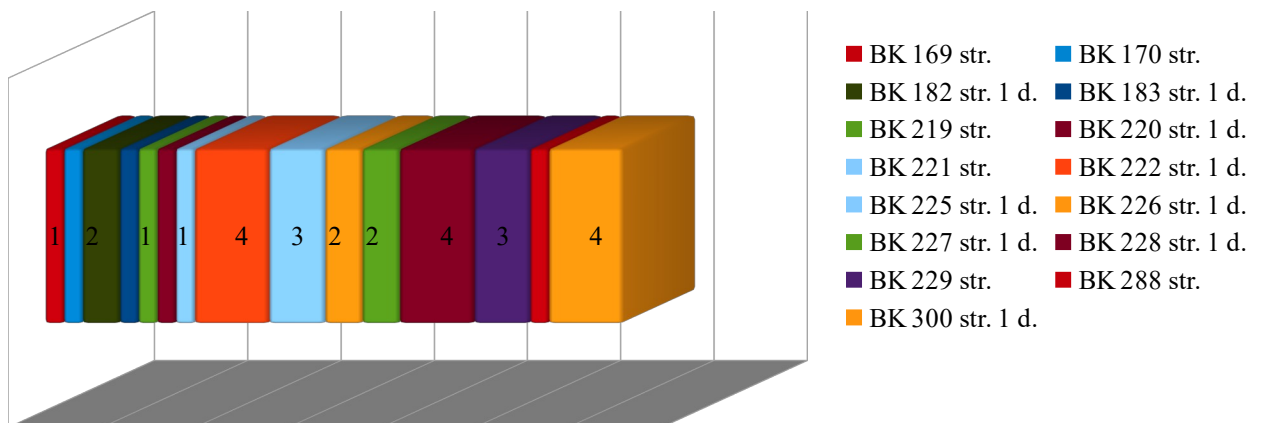
Pagal 2023 m. pateiktus pranešimus ikiteisminiai tyrimai atliekami dėl šių BK numatytų nusikalstamų veikų:

Įvertinus 13 pranešimų esančią informaciją priimta 13 nutarimų atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. 2022 m. ikiteisminius tyrimus atsisakyta pradėti pagal 10 pranešimų, pateiktų pagal PAĮ, 2021 m. – 26.

Daugiausiai kartų nutarimuose atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą buvo vertinta informacija dėl galimai padarytos nusikalstamų veikų numatytų BK 300 straipsnyje (dokumentų klastojimas), BK 228 straipsnyje (piktnaudžiavimas) ir BK 222 straipsnyje (apgaulingas finansinės apskaitos tvarkymas ir (arba) organizavimas). 2022 m. daugiausiai kartų atsisakyta pradėti ikiteisminius tyrimus dėl veikos numatytos BK 228 straipsnyje.

Pagal 2023 m. pateiktus pranešimus atsisakyta pradėti ikiteisminius tyrimus dėl šių BK numatytų nusikalstamų veikų:

Kitos institucijos išnagrinėjo 23 pranešimuose nurodytą informaciją. 1 atveju buvo atliktas tarnybinis patikrinimas ir už nustatytus pažeidimus skirta tarnybinė nuobauda (papeikimas). Dar 1 atveju atlikus tyrimą buvo nustatyti viešųjų pirkimų pažeidimai. Išnagrinėjus 1 pranešimą nustatyti personalo higienos pažeidimai, todėl įstaiga įpareigota juos pašalinti, taip pat už kitus šiame pranešime nurodytus administracinius pažeidimus taikytos administracinio poveikio priemonės. 1

kartą už nustatytus administracinius nusižengimus buvo taikyta administracinė atsakomybė (ANK 187 str. 1 d.; 505 str. 1 d.). Pagal 1 pranešime nurodytą informaciją atlikus tyrimą ir nustačius pažeidimus nuspręsta pradėti administracinio nusižengimo teiseną. Pagal 6 pranešimuose pateiktą informaciją institucijos (Lietuvos bankas, Valstybinė mokesčių inspekcija) atlieka stebėsenos veiksmus. Atlikus 10 tyrimų pažeidimų nustatyta nebuvo, o 2 kartus nustatyta, kad nėra pagrindo pradėti tyrimą.

5. Teismo procesai

2023 m. Vidaus tyrimų skyrius pagal įgaliojimą atstovavo Generalinei prokuratūrai 2 bylose (1 administracinėje ir 1 civilinėje), kuriose buvo nagrinėjami pareiškėjų skundai, susiję su pranešėjų apsauga. 1 atveju buvo nagrinėjamas skundas dėl asmens nepripažinimo pranešėju (apskūstas sprendimas nepripažinti pranešėju), kitu atveju buvo nagrinėjama byla, susijusi su neigiamo poveikio pranešėjui taikymu. Abiejose bylose 2023 m. buvo priimti galutiniai teismų sprendimai. Administracinis teismas išnagrinėjęs pareiškėjo skundą dėl sprendimo nepripažinti pranešėju konstatavo, kad sprendimas nepripažinti pranešėju yra teisėtas ir pagrįstas, todėl pareiškėjo skundą atmetė. Civilinės instancijos teisme išnagrinėjęs pranešėjo skundą dėl neigiamo poveikio priemonių taikymo konstatuota, kad pranešėjo atleidimas iš darbo laikytinas neigiamu poveikiu dėl jo pateikto pranešimo apie pažeidimą.

Iš 31 sprendimo nepripažinti pranešėjais priimto 2023 m. teismui nebuvo apskūstas nei vienas sprendimas. 2022 m. buvo apskūsti 9 proc. sprendimų nepripažinti pranešėjais, 2021 metais - 3 proc.

6. Administracinių nusižengimų teiseną

Vidaus tyrimų skyrius vykdo administracinių nusižengimų teiseną dėl Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau - ANK) 555¹ straipsnyje (Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatyme ir (ar) kituose teisės aktuose nustatytų pranešėjų apsaugos reikalavimų pažeidimas) numatytų administracinių nusižengimų.

2023 m. buvo pradėtos 2 administracinių nusižengimų teisenos procedūros. Viena iš jų pradėta dėl to, kad galimai buvo nesilaikoma PAĮ numatyto draudimo taikyti neigiamo poveikio priemones informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui, kita – dėl galimai atskleistos informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens tapatybės.

Abi administracinių nusižengimų teisenos procedūros nebaigtos iki metų pabaigos.

2022 m. ir 2021 m. administracinių nusižengimų teisenų pradėta nebuvo.

7. Sprendimų dėl pranešėjų apsaugos, skatinimo ir pagalbos jiems priemonių taikymo priėmimas

7.1. Dėl neigiamo poveikio priemonių taikymo

2023 m. dėl neigiamo poveikio priemonių taikymo kreipėsi 8 asmenys (2022 m. kreipėsi 10 asmenų, 2021 m. – 10).

Patirtas neigiamas poveikis, dėl kurio teikti pranešimai:

- 1) psichologinis smurtas, patyčios, bauginimas, žeminimas;
- 2) žala reputacijai;
- 3) tarnybinių patikrinimų atlikimas dėl pranešėjų veiksmų, tarnybinių nuobaudų skyrimas;
- 4) neteisėtas trukdymas patekti į teritoriją vykdyti darbo funkcijas;
- 5) darbo sąlygų bloginimas;
- 6) pavedimas vykdyti pareigas, kurios asmeniui nepriklauso;
- 7) atleidimas iš darbo.

7.2. Dėl atlyginimo ir kompensavimo

2023 m. buvo gauti 3 prašymai dėl atlyginimo pranešėjams už vertingą informaciją išmokėjimo. 2 iš jų, vadovaujantis Atlyginimo pranešėjams už vertingą informaciją komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2018 m. gruodžio 28 d. įsakymu Nr. 1-412 18.3 punktu, grąžinti nenagrinėti, nes nustatyta, kad asmenims nėra suteiktas pranešėjo statusas. 1 prašymo nagrinėjimas persikėlė į 2024 m. 2023 m. nei vienam pranešėjui nebuvo išmokėtas atlyginimas už vertingą informaciją. 2022 m. 1 pranešėjui skirtas 10000 eurų atlyginimas, o 2021 m. pranešėjui buvo išmokėtas 5000 eurų atlyginimas.

2023 m. gauti 3 prašymai dėl kompensacijos už neigiamą poveikį ar patiriamus neigiamus padarinius dėl pranešimo, dar vieno prašymo nagrinėjimas persikėlė iš 2022 metų. Iš viso praėjusiais metais išnagrinėti 4 prašymai, tačiau kompensacija nebuvo išmokėta nei vienam pranešėjui, nes asmenys neatitiko nustatytų sąlygų. 2022 m. kompensacija taip pat nebuvo išmokėta nei vienam pranešėjui, o 2021 m. kompensacijos buvo išmokėtos 2 pranešėjams (1800 ir 1900 eurų).

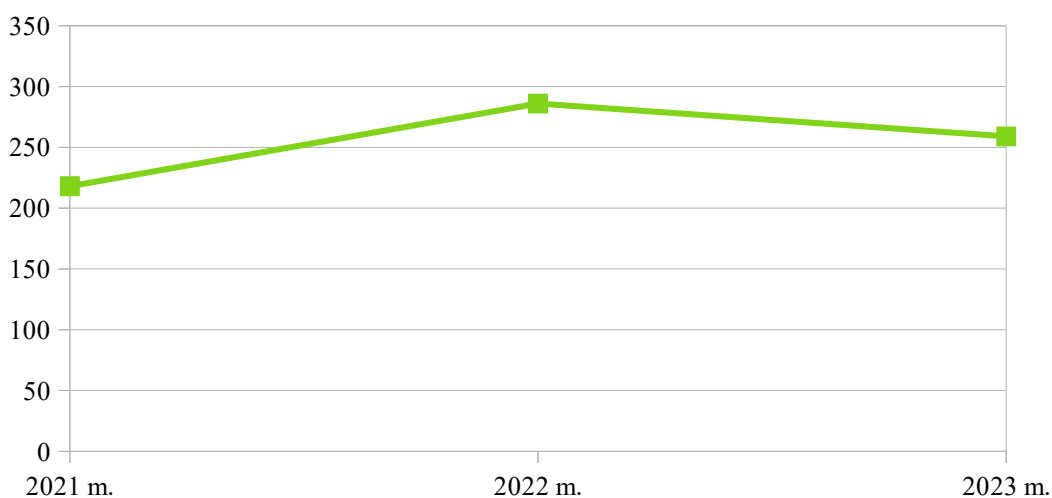
7.3. Dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos

PAĮ 14 straipsnyje numatyta, kad pranešėjui jo prašymu Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatyta tvarka suteikiama antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba, neatsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius teisinei pagalbai gauti. Valstybės garantuojama teisinė pagalba suteikiama Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimu. Pagal šios institucijos pateiktus duomenis 2023 m. antrinė teisinė pagalba buvo suteikta 5 asmenims turintiems pranešėjo statusą, 5 bylose. 2022 m. antrinė teisinė pagalba buvo suteikta 5 asmenims, turintiems pranešėjo statusą, 8 bylose. 2021 m. valstybės garantuojama teisinė pagalba buvo suteikta 4 asmenims 5 bylose.

8. Pranešėjų konsultavimo linija

Vidaus tyrimų skyriaus atstovai teikia konsultacijas asmenims, skambinantiems pranešėjų konsultavimo linija. Pranešėjų konsultavimo linija 2023 m. suteiktos 259 konsultacijos, 2022 m. suteiktos 286 konsultacijos, 2021 m. - 218 konsultacijų.

2021-2023 m. pranešėjų konsultavimo linija suteiktos konsultacijos

9. PAĮ sklaida, nuostatų aiškinimas, mokymai ir renginiai

2023 m. rugsėjo mėnesį veiklą pradėjo pranešėjams sukurtas interneto tinklapis *www.pranesktiesa.lt*. Jame pateikti išaiškinimai kas gali tapti pranešėjais, koku būdu gali pateikti informaciją. Interneto tinklapyje nurodyti visi pranešėjams aktualūs teisės aktai, pateiktos pranešimo apie pažeidimą formos, pranešėjų konsultavimo linijos kontaktai. Taip pat galima rasti tikrų istorijų pavyzdžių, pranešėjų apsaugos, skatinimo ir pagalbos priemonių taikymo atvejus. Svetainėje skelbiamos su pranešėjų institutu susijusios aktualios naujienos, renginių kalendorius.

Siekiant didinti pranešėjų apsaugos instituto žinomumą, portale *delfi.lt* buvo publikuoti straipsniai apie pranešėjų apsaugą („Pranešėjų apsauga – mitai, konfidencialumas ir į valstybės biudžetą grąžintos išpūdingos sumos“, „Pranešėjams valstybė jau išmokėjo dešimtis tūkstančių – suteikti vertingos informacijos ryžtasi ne kiekvienas“), kuriuos perskaitė virš 7300 skaitytojų. 2023 m. spalio-lapkričio mėn. *delfi.lt* portale buvo transliuojami vaizdo įrašai ir rodomi informaciniai skydeliai skatinantys pranešti apie pažeidimus. Per minėtą laikotarpį „Pranešk tiesą“ reklama iš viso buvo parodyta daugiau nei 5,3 mln. kartų ir pasiekė daugiau nei 1,2 mln. unikalių vartotojų.

Taip pat 2023 m. metais Vidaus tyrimų skyriaus atstovai:

- 1) surengė 13 mokymų viešojo ir privataus sektoriaus įstaigų darbuotojams (juose dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo, Teisingumo ministerijos, teismų, Vartotojų teisių tarnybos, Klaipėdos miesto savivaldybės, Gamtos tyrimo centro, Vidaus vandenų direkcijos, Mažeikių savivaldybės, Krašto apsaugos ministerijos, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų, Inovacijų agentūros ir kt. įstaigų darbuotojai);
- 2) surengė 3 paskaitas Mykolo Romerio universiteto studentams;
- 3) organizavo renginį „Pranešėjų apsaugos forumas 2023“. Jo metu buvo pristatyta ir aptarta, kaip sekasi įgyvendinti pranešėjų apsaugą Lietuvoje, su kokiais iššūkiais susiduriama;
- 4) dalyvavo susitikimuose ir pristatė pranešėjų apsaugos institutą Portugalijos, Sakartvelo, Italijos, Armėnijos, Moldovos ir Ukrainos atstovams;
- 5) davė interviu radijo laidoje (M-1 radijo stotis); teikė duomenis BNS; davė interviu LNK laidai „Labas vakaras, Lietuva“ pranešėjų apsaugos tema;
- 6) dalyvavo 2 susitikimuose su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atstovais;
- 7) dalyvavo 3 Europos Komisijos ekspertų susitikimuose;
- 8) aktyviai tęsė dalyvavimą NEIWA (Europos vientisumo ir pranešėjų apsaugą užtikrinančių institucijų tinklo) veikloje. 2023 m. buvo surengta 10 susitikimų;
- 9) dalyvavo Europos antikorupcinių institucijų tinklo EPAC/EACN Vienoje (Austrija) organizuotame tarptautiniame seminare pranešėjų apsaugos klausimais ir skaitė pranešimą apie viešojo sektoriaus institucijų bendradarbiavimą pranešėjų apsaugos srityje;
- 10) dalyvavo Bratislavoje (Slovakija) vykusioje tarptautinėje konferencijoje ir skaitė pranešimą apie prokuratūros, kaip kompetentingos institucijos, veiklą.

Vidaus tyrimų skyriaus
vyriausiasis prokuroras

Raimondas Petrauskas

Parengė:

Vidaus tyrimų skyriaus vyriausiojo prokuroro padėjėja D. Krasauskė

Vidaus tyrimų skyriaus prokuroro padėjėja A. Pranckevičiūtė